

149

ΝΑΤΑΛΗ ΕΜΜ. ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ

ΣΕΡΡΩΝ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ

Ὅπως ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα εἰς τοὺς πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων κατοίκους τῶν Σερρῶν καὶ τῆς περιφερείας τῶν, ἡ ἐπέτειος τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου κάθε ἐκκλησίας εἴτε τῶν Σερρῶν εἴτε τοῦ χωριοῦ τῆς περιφερείας παρεῖχε μίαν εὐκαιρίαν κοσμοσυρροῆς δηλ. ἀληθινὴν πανήγυριν.

Πέραν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Τιμίου Προδρόμου τῆς πόλεως Σερρῶν καὶ μετὰ τὸν χειμᾶρον εἰς τὸ Βόρειον τμήμα τοῦ προαστείου Κατακονόζι (τῶν Καντακουζηνῶν) ἦτο ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῆς «ΛΙΟΚΑΛΗΣ» ἀφιερωμένη εἰς μνήμην τοῦ γενεθλίου τῆς Παναγίας. Ἡ ἐκκλησία αὕτη εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὸν βίον τοῦ νεομάρτυρος Σερραίου ΝΙΚΗΤΑ, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Δημοσθ. Μέλφος ἔχει ἐκδόσει σχετικὴν μελέτην, καὶ ἀνήκει εἰς τὸ μοναστήριον τῆς «Κοσσυφίνισης» τοῦ Παγγαίου. Τὴν ἐκκλησίαν αὕτην μὲ εἰδικὴν φροντίδα ἐμπρησμοῦ κατέκαυσαν οἱ Βούλγαροι κατὰ τὸ 1913 ἂν καὶ ἦτο μεμονωμένη καὶ εἶχε ἀπέραντον αὐλήν.

Ἡ πανήγυρις τῆς κατὰ τὴν 8ην Σεπτεμβρίου ἐωρτάζετο κατ' ἔτος μὲ μεγάλην κοσμοσυρροὴν καὶ κίνησιν διότι ἐκτὸς τῶν Σερραίων κατέφθανε καὶ πλῆθος προσκυνητῶν ἀπὸ τὰ περίχωρα.

Ἄπειροι μικρέμποροι, ἔμποροι παιγνιδίων, κοσμημάτων, ποικίλων ἀντικειμένων καὶ εἰδῶν ζαχαροπλαστικῆς παρατεταγμένοι εἰς τὴν εὐρύχωρον πλατείαν τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ προσέφεραν τὰ εἶδη τῶν εἰς τοὺς προσκυνητάς. Μὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1913 ἔσβησεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἡ κίνησις αὕτη, διότι τὸ «πανηγῦρι τῆς Λιόκαλης» γνωστὸ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἔδιδε τὴν χαρὰν καὶ τὸ σύνθημα τῆς ἀπαρχῆς τῆς συναλλαγῆς διὰ κάθε σοβαρὰν ἐργασίαν τοῦ Φθινοπώρου.

Ἡ φράσις «ἐχτύπησε τὸ νταούλι τῆς Λιόκαλης» ἐσήμαινε «εἶναι καιρὸς νὰ πιάσουμε δουλειά», ἄλλως τε κατὰ τὴν ἐποχὴν αὕτην ἀρχίζουν τὰ σχολεῖα καὶ κάθε μεγάλη φροντίς διὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον.

Χάρις εἰς τὴν εὐλάβειαν τῆς Σερραϊκῆς οἰκογενείας Μπεσύρη ἡ ἐκκλησία τῆς Λιόκαλης ἀνεστηλώθη (1951) καὶ οὕτω συνεχίζεται τὸ ἔθιμον τῆς

ώραίας αὐτῆς παλαιᾶς Σεραϊκῆς πανηγύρεως. Ἄλλαι μεγάλαι πανηγύρεις τῆς περιφερείας ἦσαν :

1) Ἡ πανήγυρις τῆς 27ης Ἰουλίου τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τῆς Γαζώρου (Πόρνα).

2) Τῆς 29ης Αὐγούστου τῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου εἰς τὴν χαράδραν τοῦ Μενοικίου.

3) Τῆς 14ης Σεπτεμβρίου ἑορτῆς τῆς Σταυροπροσκυνήσεως Α) εἰς τὸ ἔξωκκλησι τῆς Βύσανης, εἰς τὴν χαράδραν τῆς Βύσανης (εἰς τὰ βόρεια τοῦ Λευκῶνος Σερωῶν), καί,

Β) Ὁμοίως εἰς τὸ χωρίον «Κούλα» (Παλαιόκαστρον).

4) Τῆς 26ης Ὀκτ. τοῦ Ἁγ. Δημητρίου εἰς τὴν Προβίσταν (Παλαικώμη)¹⁾.

Εἰς αὐτὰς τὰς πανηγύρεις συρρέουν πολλοὶ προσκυνηταὶ ἀπὸ ὅλα τὰ γειτονικὰ χωρία καὶ τὴν πόλιν τῶν Σερωῶν καὶ σήμερον.

ΛΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ (ΠΑΖΑΡΙ) ΤΡΙΤΗΣ

Ἀπὸ τὰ βάρη τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων μέχρι σήμερον διτηρήθη τὸ ἔθιμον τῆς κατὰ Τρίτην λαϊκῆς ἀγορᾶς τῶν Σερωῶν. Ἀπὸ ὅλα τὰ γύρω χωρία οἱ χωρικοὶ παραγωγοὶ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν κατέρχονται πρὸς τὴν πόλιν διὰ νὰ πωλήσουν χωρὶς τὴν μεσολάβησιν τρίτων, διάφορα τρόφιμα τῆς παραγωγῆς των, ζῶα, πουλερικά, σιτηρά, φροῦτα, ξηροὺς καρπούς, λαχανικά, αὐγά, τυριά, βούτυρα, εἶδη χειροτεχνίας, ὑπόδηματα καὶ ἐνδύματα.

Ἡ πόλις ὡς πεδινὴ καὶ μὲ εὐρείας πλατείας, προσέφερε ἄνεσιν εἰς τὴν συναλλαγὴν τῶν προϊόντων αὐτῶν.

1) Εἰς τὴν σιταγορὰν (σιτοφόρον τοῦ Παπασυναδινοῦ) Τερεκὲ Παζὰρ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐπωλοῦντο τὰ διάφορα σιτηρά, ἄλευρα, κτηνάλευρα, καὶ πουλερικά.

2) Εἰς τὸ Σταφυλοπάζαρο (Ἰζιούμ Παζὰρ) ἐπωλοῦντο τὰ φροῦτα καὶ τὰ τυροκομικὰ προϊόντα.

3) Εἰς τὸ Τσεβρεμὲ Παζὰρ—Γεφυροῦδι—ἐπωλοῦντο ἄρνιὰ σούβλας (τσεβρεμέδες) καὶ σουβλάκια (κεμπάπ), μὲ σημίτια ἐπτάζυμα καὶ λαγάνες μὲ μαύρη μυρωδιὰ τῆς Περσίας, ἀντὶ σησάμι.

4) Εἰς τὸ Ὅρτὰ Τσαρσί ἐπωλοῦντο διάφορες μπογάτσες καὶ μπουρέκια (τυρόπητες καὶ κρεατόπητες) μὲ ἄγνον βούτυρον ὡς καὶ τουρικοὶ χαλβάδες :

Γερμικ	Χαλβᾶ	Χαλβᾶς	σιμιγδάλι	μὲ κουνουνάρι
Πιρίντς	»	»	ριζαλεύρου	μὲ κόκκινη ζάχαρη
Ἄκανὲ	»	»	ἀμυλαλεύρου	μὲ ἀμύγδαλο
Τσουὲν	»	»	Μαντολάτο	μὲ καρύδια καὶ εἶδη Τουρ-

1) Σεραϊκὰ Χρονικά Π. Πέννα Α Ἀθῆναι 1938 εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Παπασυνοδινοῦ σελ. 37.

κικῆς ζαχαροπλαστικῆς, Μπακλαβᾶς, Τουλοῦμπες, μουαλεμπί, σουτζούκια ἔγχρωμα τρεμουλιαστὰ ἀπὸ ἄμυλο, ζάχαρη καὶ καρύδια.

Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας εἰς πρόχειρα παραπήγματα ἐπωλοῦντο καὶ μάλιστα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐβδομαδιαίας ἀγορᾶς τῆς Τρίτης λεμονάδες λεμονιοῦ, γκαζόζες, βυσσινάδες καὶ ἄλλα ἀναψυκτικά.

Μέχρι τοῦ 1907 ὅλα τὰ πρατήρια ἀναψυκτικῶν μετεχειρίζοντο φυσικὸ χιόνι. Χωρικοὶ τῶν βορεινῶν χωρίων μετέφερον τὸ χιόνι ἀπὸ τὸν Ἑλλῆ Μπαμπᾶ τοῦ Λιαϊλιᾶ καὶ ἀπὸ τὸ Καρλῆ Κιόϊ (Χιονοχωρὶ) τοῦ Μενοικίου.

Κατὰ τὸ 1907 νέα βιομηχανικὴ πρόοδος κάμει τὴν ἐμφάνισίν της εἰς Σέρρας. Ἀπὸ φιλοπροόδους Ἰσραηλίτας ἰδρύεται παγοποιεῖον μὲ θερμικὴν κινητήριον ἀτμομηχανήν. Ἡ παραγωγή του σημαντικὴ, καλύπτει ἀμέσως τὰς μεγάλας ἀνάγκας τῶν κρεοπωλείων τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἐξοχικῶν ζυθοπωλείων καὶ ζαχαροπλαστείων διὰ κατασκευὴν παγωτῶν.

Ἡ χρῆσις τοῦ πάγου διὰ τὴν καθημερινὴν οἰκιακὴν χρῆσιν εἶναι ἄγνωστος ἀκόμη. Γενικῶς οἱ Σερραῖοι πίνουν νερὸ πολὺ κρύο ἀπὸ τὰ πηγὰδια τοὺς βάρους 4-10 μέτρων. Περίφημα ἦσαν τὰ πηγὰδια τοῦ Τσέλιου, καὶ τοῦ τζαμιοῦ τοῦ Ἀχμέτ πασᾶ.

ΛΑΪΚΑ ΘΕΑΜΑΤΑ

Κατὰ τὰς ἐπισήμους θρησκευτικὰς πανηγύρεις διάφοροι ὄμιλοι ἀκροβατῶν (τσαμπάζηδων) μὲ θεαματικὰς ἀκροβατικὰς ἀσκήσεις προσεῖλκον τὴν προσοχὴν τῶν προσκυνητῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐζήτουν ὀλίγα κέρματα.

Πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων κατὰ καιροὺς ἐπισκέπτονται τὴν πόλιν διάφορα ἵπποδρόμια «τσίρκα» μὲ ἀρτίαν ὀργάνωσιν κλόουν, ἐκπαιδευμένων ἀλόγων, πιθήκων, ἀγρίων θηρίων τῆς ζούγκλας ὑπὸ τοὺς ἤχους μπάντας.

Συνήθης τόπος ἐγκαταστάσεως των ἦτο τὰ «χίλια δένδρα» δηλ. μεταξὺ «Ξενίας» καὶ τζαμιοῦ Ἁγ. Σοφιάς.

Τὰ θεάματα αὐτὰ ἦσαν ἄξια ἐνδιαφέροντος ὅλα δὲ τὰ σχολεῖα τὰ ἐπεσκέπτοντο διὰ νὰ γνωρίσουν οἱ μαθηταὶ τὰ θηρία τῆς ζούγκλας καὶ λοιπὰ ζῶα.

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἡ πόλις τῶν Σερρῶν ἐφ' ὅσον ἀνέπτυξε τὴν παιδεῖαν εἰς ζηλευτὸν σημεῖον καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μὲ τὸ διδασκαλεῖον Μαρούλη ἀνέδειξε λαμπροὺς καὶ μορφωμένους πολίτας καὶ ἀξιόλογα στελέχη τῆς μακεδονικῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἀνύψωσε καὶ τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τοῦ μέσου Σερραίου εἰς σημεῖον ὥστε πολὺ πρὸ τοῦ 1890 καὶ μέχρι τοῦ 1912 ἐπεσκέπτοντο τὴν πόλιν θίασοι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας μὲ ρεπερτόριον δρα-

μάτων και κωμωδιῶν ἀπὸ τῆς «Γενοβέφας» τοῦ «Ρωμαίου και τῆς Ἰουλιέτας» μέχρι τῆς «Βαβυλωνίας».

Αἱ παραστάσεις ἐδίδοντο εἰς αἴθουσαν τῆς οἰκίας Θεοδωρίδου εἰς τὴν συνοικίαν Ἁγίου Νικολάου ὡς και θεριναὶ παραστάσεις εἰς τὸ θερινὸν θέατρον τοῦ γυμναστηρίου ὀπισθεν τῆς αἰθούσης τοῦ «Ὀρφέως».

Οἱ θίασοι ἔφευγον πάντοτε μὲ ἱκανοποιητικὰ εἰσπράξεις.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου 1951 ὁ Ἀθηναϊκὸς τύπος ἀνέγραψε τὴν εἴδησιν ὅτι ἡ Φολέγανδρος εἶδε διὰ πρώτην φορὰν φιλμ κινηματογράφου κατὰ Μαΐον τοῦ 1951 και τοῦτο χάρις εἰς τὴν ἐπίσκεψιν και παραμονὴν τῆς πλωτῆς ἐκθέσεως σχεδίου Μάρσαλ.

Τώρα, μία παραβολὴ τοῦ τρόπου ζωῆς τῶν παλαιῶν Σερραίων ἐν σχέσει μὲ τὴν πρόοδον κατὰ τὴν ἰδίαν χρονικὴν περίοδον κατοίκων ἄλλων τμημάτων τῆς Ἑλλάδος και τῆς Βαλκανικῆς θὰ εἶναι διαφωτιστικὴ και θὰ μᾶς δώσῃ μίαν εἰκόνα πραγματικὴν τῆς λαμπρᾶς ἐπιδόσεως τῆς πόλεως Σερρῶν κατὰ τὴν μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων και τὴν μετέπειτα ἐποχὴν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν προβολὴν τῶν φιλμ τοῦ κινηματογράφου.

Εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, εἰς τὴν μικρὰν αἴθουσαν θεάτρον-καμπαρὲ τῆς οἰκίας Βαργεμέζη κατὰ τὸ 1907 διὰ πρώτην φορὰν τὸ Σερραϊκὸν κοινὸν και οἱ μαθηταὶ ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων τῶν Σερρῶν, μὲ εἰσιτήριον ἐνὸς γροσίου (ἐν ἑκατοστὸν τῆς χρυσῆς Τουρκικῆς Λίρας) παρηκολούθησαν τὸ φιλμ «οἱ καταρράκται τοῦ Νιαγάρα», ὡς και μίαν μικρὰν κωμωδίαν.

Κατὰ τὸ 1908 ὁ μουσικογυμναστικὸς ὄμιλος »ΟΡΦΕΥΣ« ἐκτίσῃ τὸ ἐντευκτήριόν του παραπλεύρως τοῦ τότε Γυμναστηρίου μὲ εὐρύχωρον αἴθουσαν κατάλληλον διὰ διαλέξεις, θέατρον κινηματογράφου και χοροῦς.

Εἰς τὴν αἴθουσαν αὐτὴν ἐλειτούργησεν ἀπὸ τοῦ 1909 κινηματογράφος μὲ πετρελαιοκίνητον ἠλεκτρικὴν γεννήτριαν. Τὰ προγράμματά του ἦσαν ἀξιόλογα μὲ ἀλλαγὴν κατὰ ἑβδομάδα, πλούσια εἰς ὕλην, μὲ ἐν κύριον ἔργον και πολλὰς κωμωδίας και ἐπίκαιρα, μὲ προβολὴν ἀρίστων Γαλλικῶν κυρίως ταινιῶν παραγωγῆς «ΡΑΤΗΕ» και «GAUMON» ὡς και ταινίας κωμικᾶς τῆς Κοπεγχάγης μὲ τοὺς κωμικοὺς τὸν Τοντολίνο και τὸν Μᾶξ Λίντερ.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1911 ἡ ἰδία ἐταιρία μετερρῦθμισε τὸ τότε Γυμναστήριον εἰς θερινὸν κινηματογράφον, ὁ ὁποῖος ἐλειτούργησε κατὰ τὴν θερινὴν ἐποχὴν τοῦ 1911. Κατὰ τὴν ἰδίαν θερινὴν ἐποχὴν 1911 και 1912 ἐλειτούργησεν και ἄλλος ὑπαίθριος κινηματογράφος εἰς τὸ ἔξοχικὸν καφενεῖον τοῦ «ΧΡΗΣΤΟΥ» χωρὶς εἰσιτήριον ἀλλὰ μὲ ὑψωμένας κατὰ τι τὰς τιμὰς τῆς καταναλώσεως.

Τὰ εἰσιτήρια τοῦ χειμερινοῦ κινηματογράφου τοῦ «ΟΡΦΕΩΣ» ἦσαν :
 Θέσεως διακεκριμένης Γρόσια 2

» Α' » 1 1/2
 » Β' » 1

Ἡλεκτροκίνητος πιανόλα (μὲ διατρήτους ταινίας) συνώδευε τὰ ἔργα ἀναλόγως τοῦ δραματικοῦ ἢ ἑλαφροῦ περιεχομένου μὲ σοβαρὰν μουσικὴν τῶν καλλιτέρων μελοδραμάτων ἢ ἄλλην ἑλαφρὰν μουσικὴν.

Καὶ ἐσώθη μὲν ἡ αἴθουσα τοῦ «ΟΡΦΕΩΣ» ἀπὸ τὴν πυρκαϊὰν τῶν Βουλγάρων τοῦ 1913 ἀλλὰ, λόγῳ τῆς δυστυχίας τῶν κατοίκων ἐκ τῆς τελείας καταστροφῆς τῆς λοιπῆς πόλεως διέκοψε τότε τὰς ἐργασίας της ἡ κινηματογραφικὴ ἐπιχείρησις.

Οὕτω ἡ πόλις τῶν Σερρῶν εὐθὺς μετὰ τὴν Θεσσαλονικὴν κατὰ πόδας ἀκολουθοῦσα τὴν πρόοδον μέχρι τοῦ 1913 παρηκολούθησε παραλλήλως τὴν ἐξέλιξιν τῶν τότε μεγαλυτέρων ἀστικῶν κέντρων Βιέννης, Κωνσταντινουπόλεως, Θεσσαλονίκης, Σμύρνης καὶ Ἀθηνῶν, προβαδίσασα πολλῶν ἄλλων πόλεων τῆς Βαλκανικῆς καὶ τοῦ ἐλευθέρου Βασιλείου εἰς τὴν ἀπόκτησιν κινηματογράφου.

Η ΔΕΚΟΧΤΟΥΡΑ

Τὸ ὄνομα τῆς Δεκοχτούρας εἰς τὴν ζωολογίαν εἶναι : Σ τ ρ ε π τ ο - τ ἑ λ ε ι α ἢ Δ ε κ α ο κ τ ῶ.

Ἡ Δεκοχτούρα ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν περιστεριδῶν, μικροτέρα εἰς μέγεθος ὁμοιάζει πρὸς τὴν τρυγόνα. Ἔχει χρῶμα στακτερόν, φέρει εἰς τὸν λαιμὸν μαύρην λεπτὴν ταινίαν ὡς περιλαίμιον καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν πτερῶν καὶ τῆς οὐρᾶς δύο μαύρας σειράς.

Ὅταν προσεδαφίζεται ἀπὸ τὰ δένδρα φωνάζει μίαν βραχνὴν συρτὴν φωνὴν εἰς τρεῖς χρόνους, ἐνῶ ὅταν εἶναι εἰς τὰ δέντρα λαλεῖ μονότονα τὸ «δεκοχτῶ - δεκοχτῶ.»

Ζῆ εἰς ἡμιαγρίαν κατάστασιν εἰς δενδροκήπους καὶ κατὰ προτίμησιν εἰς κατωκημένας ἑπεριοχὰς τῶν πόλεων, ὅπου φαίνεται ὅτι αἰσθάνεται ἐξ ἐνστίκτου περισσότερον ἀσφαλῆς παρὰ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν, ὅπου κυκλοφορεῖ πλῆθος κυνηγῶν. Ἄλλωστε ἔχει λόγους νὰ προτιμᾷ τὰ ὑψηλὰ δένδρα μέσα εἰς κατωκημένους χώρους, διότι εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀπαγορεύονται οἱ πυροβολισμοὶ εὐρίσκει καὶ ἀσφαλῆς καταφύγιον ἀπὸ προσβολὴν ἀετῶν καὶ λοιπῶν ἀρπακτικῶν ὀρνέων, ποὺ ζοῦν μακρὰν τῶν πόλεων.

Ἀφθονεῖ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἰς τὴν Θράκην, εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν.

Εἰς τὰς Σέρρας ἀφθονεῖ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς λαχανοκήπους.

Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ζῆ εἰς τὰ πεῦκα τοῦ Λευκοῦ Πύργου καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ζῆ εἰς τὰ δένδρα τῶν κήπων τοῦ Μουσείου, τοῦ Πολυτεχνείου, τοῦ κήπου τοῦ Κλαυθμῶνος, τοῦ κτιρίου τῆς παλαιᾶς Βουλῆς, τοῦ Θησείου, τοῦ Ἐθνικοῦ κήπου, καὶ εἰς τὰ πυκνὰ δένδρα τοῦ Ἀ΄ Νεκροταφείου, ὅπου καὶ ἀντηχεῖ ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἕως τὸ βράδν τὸ μονότονον τραγοῦδι τῆς «Δεκοχτώ - Δεκοχτώ.»

Ὡς τοπωνύμιον «Δεκοχτούρα» τὸ εὐρίσκομεν εἰς ἓνα λόφον πυκνοκατοικημένον σήμερον εἰς τὸ Διαβολόρεμμα, ἀνατολικῶς καὶ ἔναντι τοῦ Γηροκομείου Ἀθηνῶν. Ἐξ αὐτοῦ ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Δεκοχτούρα ζῆ εἰς τὴν Ἀττικὴν πρὸ πολλῶν αἰῶνων.

Μῦθος - Λαϊκὴ παράδοσις

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ὑπάρχει ὁ μῦθος:

Ἡ πεθερὰ ἐζύμωσε καὶ ἐκάλεσε τὴν νύφη νὰ φουρνίσῃ τὰ ψωμιά.

Ἡ νύφη ὅταν τὰ ἐβγαλεν ἀπὸ τὸν φούρνον τὰ ἐμέτρησε δεκαοκτώ. Ἡ πεθερὰ ὅμως ἐπέμενε ὅτι ἦταν δεκαεννέα καὶ ἀσφαλῶς ἀπὸ ἀπροσεξία ἡ νύφη θὰ ἔκαψε τὸ ἓνα. Οὐμωμένη τότε, γεμάτη ὀργὴ καὶ ἀγανάκτησι, ὄρμᾶ μὲ τὸ μαχαῖρι, κόβει τὰ χέρια, κόβει καὶ τὸ κεφάλι τῆς νύφης, ἐνῶ ἡ νύφη δὲν ἔπαυε νὰ φωνάζῃ μὲ ἀπελπισία «Δεκοχτώ - Δεκοχτώ...»

Ἄκουσε τὶς σπαρακτικὰς φωνὰς τῆς νύφης ὁ Θεὸς καὶ ἀπὸ λύπη ξανακολλᾷ τὰ χέρια καὶ τὸ κεφάλι εἰς τὸ κορμί της, ἀλλὰ ταυτόχρονα τὴν μεταμορφώνει σὲ πουλί — τὴν Δεκοχτούρα, — ἡ ὁποία ἀπὸ τότε φέρει στὸν λαιμὸ της καὶ στὰ φτερά της τὴν μαύρη ταινία καὶ δὲν παύει νὰ φωνάζῃ «Δεκοχτώ—Δεκοχτώ...»

(Κατὰ διήγησιν Ἀριστοκλῆ Βόγα)

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην. Τὴν παράδοσιν αὐτὴν εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην μὲ παραλλαγὴν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ φιλονεικίας μεταξὺ μητριᾶς καὶ προγονῆς (καὶ ὄχι πεθερᾶς καὶ νύφης).

Ὁ Γ. Βιζυηνὸς εἰς χαριτωμένον ποίημά του «ἡ Δεκοχτούρα», περιγράφει τὴν Δεκοχτούραν, ὡς κόρη τὴν ὁποίαν ὑποχρέωσεν ἡ κακὴ μητριὰ της νὰ φουρνίσῃ ψωμιά καὶ ὅταν τὰ ψωμιά ἐβγῆκαν ἀπὸ τὸν φούρνον ἡ μὲν μητριὰ ἔλεγεν ὅτι ἔλειπεν ἓνα, διότι εἶχε ζυμώσει δεκαεννέα, ἐνῶ ἡ κόρη μὲ σπαραγμὸ ἐβεβαίωσεν ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὰ ψωμιά ἦταν δεκαοχτώ.

Καὶ ὅταν ἡ κακὴ μητριὰ θυμωμένη ὤρμησε νὰ σφάξῃ τὴν προγονή της ὁ Θεὸς λυπήθηκε τὴν κόρη καὶ τὴν μετεμόρφωσε σὲ πουλί, τὴν Δεκοχτούρα.

Καὶ καταλήγει ἡ ὠραία μπαλλάντα :
 Καὶ τὴν κόρη μεταβάλλει
 σὲ τρυγόνι φτερωτό,
 πού ὡς τὰ τώρα ἀκόμα ψάλλει :
 Δεκοχτώ, Δεκοχτώ . . . ¹⁾

Π Α Ρ Α Λ Λ Α Γ Η. Εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχει ἄλλη παραλλαγή διὰ τὴν ἴδιαν μεταμόρφωσιν :

Ἡ αὐστηρὴ δασκάλα διὰ νὰ τιμωρήσῃ μιὰ ζωηρὰ μαθήτρια, ἔδεδεν εἰς τὸν λαιμόν της μαύρη κλωστή καὶ τὸ κορίτσι μετεμορφώθη σὲ πουλί τὴν Δεκοχτούρα μὲ τὸ μαῦρο περιλαίμιο.

Ἄπο τὰ Σερραϊκὰ ἔθιμα τῆς Πρωτοχρονιάς

Σ Ο Υ Ρ Β Α

Ἐπῆρχεν εἰς τὰς Σέρρας παλαιὸν ἔθιμον πού διετηρήθη μέχρι τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, τὸ ἔθιμον τῆς «Σ ο υ ρ β ας», εἰς ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν μέχρι τῆς Καστοριάς.

Τὰ παιδιά τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως, τὴν ἡμέραν τῆς πρωτοχρονιάς κατὰ ομάδας περνοῦσαν ἀπὸ τὰ σπίτια κρατώντας ἓνα κλαρι ἑληῶς στολισμένο μὲ ρόδι ἢ πορτοκάλι, καὶ ζητοῦσαν «Σούρβα . . . κυρά μου Σούρβα . . .»

Ἡ Σερραία νοικοκυρὰ μὲ χαρὰ ἐδέχετο εὐχῆς γιὰ τὸν καινούργιο χρόνο ἀπὸ τὰ παιδιά καὶ ἐγέμιζε τὴν σακκούλα τους μὲ ξηρούς καρπούς, καρύδια, κάστανα, ἀμύγδαλα, φουντούκια κ. ἄ.

Διὰ τὴν λέξιν Σ Ο Υ Ρ Β Α τὴν καλλιτέραν ἀνάλυσιν μᾶς δίδει ὁ κ. Δημήτριος Στεφανίδης ὡς παλαιὸς Σερραῖος καὶ εἰδικὸς φυτωριοῦχος, κατέχει καὶ ἄλλην σπανίαν εἰδικότητα εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ὀνομασίας τῶν ξηρῶν καρπῶν, ὡς υἱὸς τοῦ ἐμπόρου ξηρῶν καρπῶν Στεφάνου Στεφανίδη.

Κατὰ τὴν συνεστίασιν τῶν ροταριανῶν Σερρῶν τῆς 19ης Ὀκτωβρίου 1952 μὲ θέμα «τὰ καρποφόρα δένδρα» ὁ κ. Δημ. Στεφανίδης μεταξὺ ἄλλων ἀνέφερε καὶ τὰ ἀκόλουθα : ²⁾

Μέσα στὰ ὀπωροφόρα δένδρα εἶναι καὶ ἡ Σ ο υ ρ β ι ἂ ἢ Αὐγαριά, ἄνευ ἐνδιαφέροντος καὶ ἄνευ ἐμπορικῆς ἀξίας δένδρο, σχεδὸν εἰς ἀγρίαν κατᾶστασιν, φυλλοβόλο, κάμνει στρογγυλοὺς καρπούς μικροῦ μεγέθους πού λέγονται «Σούρβα», εἶναι στυφὰ καὶ μόνον ὅταν ὠριμάσουν τρώγονται.

Τὸ ἀναφέρω αὐτὸ τὸ δένδρο γιὰ νὰ ἐξηγήσω τὸ ὑπάρχον ἔθιμο στὸν

1) Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΥ : Ἄπαντα. Ἐκδοσις Φέξη, Ἀθῆναι 1916 σ. 28.

2) «ΠΡΟΟΔΟΣ» Ἐφημερὶς Σερρῶν 21.10.52 φύλλον 1757.

τόπο μας. Τὸν παλαιὸ καιρὸ ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὴν ἡμέρα τῆς πρωτοχρονιάς τὰ παιδιὰ κρατῶντας ἓνα κλάδο ἐλαίας στὸν ὁποῖο περνοῦσαν καὶ ἓνα μανταρίνι κτυποῦσαν τὶς πόρτες τῶν γνωστῶν σπιτιῶν φωνάζοντα «Σ ο ὑ ρ β α» γιὰγιά, «Σ ο ὑ ρ β α». Καὶ ἡ νοικοκυρὰ ἔδιδε στὰ παιδιὰ καρύδια, κάστανα, μῆλα καὶ ἄλλους καρπούς,

Χρησιμοποιοῦσαν δηλαδή τὴν λέξιν «Σ ο ὑ ρ β α» γιὰ νὰ ζητήσουν τὸ δῶρο τους ἀπὸ καρπούς.

Αὐτὴ τοῦλάχιστον τὴν ἐξήγησι δίδω ἐγώ».

Ἄρχαία Ἑλληνικὴ ἡ καταγωγὴ τοῦ ἐθίμου

Τὸ ἔθιμον νὰ γυρίζουν εἰς τὰ σπίτια τὰ παιδιὰ μὲ κλάδον ἐλαίας, νὰ δίδουν εὐχὰς καὶ νὰ ζητοῦν δῶρα, ἀνάγεται ὡς θὰ ἴδωμεν, εἰς παναρχαίους χρόνους, καὶ διετηρήθη εἰς τὰς Σέρρας μέχρι τῆς ἐποχῆς μας.

Εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας εὐρίσκομεν τὴν «εἰρεσιώνην» δηλ. κλάδον ἐλαίας ἢ δάφνης, τὸν ὁποῖον ἐστόλιζον μὲ ξηροὺς καρπούς, (καρπούς μὲ σκληρὸν κέλυφος) κάστανα, καρύδια, ἀμύγδαλα, καὶ λευκὸν ἢ ἔρυθρὸν ἔριον, ἔξ οὗ εἰρεσιώνη.

Ἐθεωρεῖτο σύμβολον τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς εὐφορίας καὶ ἀφιερουτο εἰς τὴν Ἀθηῶν, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὰς Ὀρρας.

Ἐφέροντο ἀπὸ παιδιὰ ἔχοντα εἰς τὴν ζωὴν καὶ τοὺς δύο γονεῖς των, τὰ ὁποῖα ἔψαλλον ἄσματα ἀνάλογα μὲ τὰ σημερινὰ κάλλαντα.

Ἀλλὰ καὶ εἰς πολὺ παλαιότεραν ἐποχὴν, τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴν συναντῶμεν τὴν εἰρεσιώνην νὰ τὴν περιφέρουν πτωχὰ παιδιὰ—Σάμιοι—κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ψάλλοντα ἄσματα εὐχῶν, μεταβαίνοντα ἀπὸ τὸ ἓνα σπίτι εἰς τὸ ἄλλο καὶ ζητοῦντα δῶρα.

Τ Ο Φ Ι Δ Ι

Ἄρχαία παράδοσις

Τὸ φίδι ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μὲ τὴν ἐμφάνισίν του ἐπροξένει ἀπέχθειαν καὶ φόβον,

Εἰς τὴν ἀρχαίαν μυθικὴν παράδοσιν τὸ φίδι ἔγινε ἀντικείμενον θρησκευτικῆς λατρείας.

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν εἰς κρύπτῃν τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἐρεχθέως ἐφυλάσσετο ἓν ζωῆ ὁ «οἰκουρὸς ὄφις», ὁ ὁποῖος καὶ ἔθεωρεῖτο «ὡς φύλαξ δράκων» τῆς Ἀκροπόλεως καὶ κατὰ τὸν Ἡσύχιον προσέφερον εἰς αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πλακοῦντα μὲ μέλι. (1)

1) ΗΣΥΧΙΟΣ «ὦ καὶ μελιτοῦσαν παρατίθεται».

Εἰς διάφορα Ἀσκληπιεῖα ἐτρέφοντο φίδια ὡς «σύμβολον ἀνακτήσεως νέας ζωῆς», εἰς ἀρχαῖον ἀνάγλυφον παριστᾶνον τὸν Ἀσκληπιὸν μὲ τὴν Ὑγιείαν, τὸ φίδι στηρίζει ἀπαλὰ τὴν κεφαλὴν του εἰς τὴν παλάμην τῆς Ὑγιείας.

Ἡ αὐτὴ παράδοσις εἰς τὴν Κρήτην

Ἡ παναρχαία παράδοσις τοῦ σεβασμοῦ καὶ διατηρήσεως τοῦ φιδιοῦ τοῦ σπιτιοῦ ὑπάρχει καὶ σήμερον διαδεδομένη εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν ἔκτασιν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

Τὴν παράδοσιν αὐτὴν καὶ σήμερον τὴν διατηροῦν εἰς τὴν Κρήτην περισσότερο δὲ εἰς τὰ χωριὰ καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι εἶναι ὑπόλειμμα μακρᾶς μέσῳ τῶν αἰώνων παραδόσεως, ἀναγομένης εἰς τὴν Μινωϊκὴν ἐποχὴν.

Εἰς τοὺς Μινωϊκοὺς Κρητὰς ὁ ὄφις ἐθεωρεῖτο «σύμβολον καὶ ἐκπρόσωπος τῶν ὑποχθονίων δυνάμεων», ¹⁾ διότι προβάλλει αἰφνιδίως ἀπὸ ἀοράτους σχισμᾶς τῆς γῆς, εἰς τὰς ὑποχθονίους δὲ αὐτὰς δυνάμεις ἀποδίδονται τὰ καταστρεπτικὰ φαινόμενα τῶν σεισμῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων τῶν ἠφαιστειῶν, ἔναντι τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἀδυναμίαν του ν' ἀντιδράσῃ καὶ παραμένει ἀπροστάτετος.

Ἀπὸ τὴν ἀντίδρασιν αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος ὀδηγούμενος ἐσκέφθη νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν καταχθόνιον δαίμονα τὸν ἐμφανιζόμενον ὡς φίδι καὶ νὰ τὸν κάμῃ φίλον ὡς ἀντιπρόσωπον τῶν καταχθονίων δυνάμεων.

Αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὴν Κρήτην ἔφεραν εἰς φῶς παράξενα ἀπὸ ὀπτῆν γῆν ἀντικείμενα, τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις καὶ διὰ τοὺς ἀρχαιολόγους ἀκόμη παρέμενεν ἀνεξήγητος, ἀλλ' ὅταν ἀνεκαλύφθησαν αἱ νωπογραφίαι μὲ φίδια προβάλλοντα τὴν κεφαλὴν καὶ μέρος τοῦ σώματος διὰ νὰ λάβουν τροφήν (γάλα, μέλι) ἀπὸ τὰς κοίλας προεξοχὰς τῶν δυσεξηγήτων αὐτῶν ἀντικειμένων, ἀπεδείχθη τότε ὅτι ἦσαν φωλεαὶ φιδιῶν, τὰς ὁποίας διετῆρει κάθε σπίτι κατὰ τὴν Μινωϊκὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ φίδι ἦτο οἰκόσιτον ζῶον καὶ ἐτύγγανε θρησκευτικῶν περιποιήσεων.

Τὸ ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου προβάλλει εἰς τὴν προθήκην του τὴν Μινωϊκὴν «Θ ε ἀ ν τ ῶ ν ὄ ψ ε ω ν» κρατοῦσαν εἰς τὰς χεῖρας τῆς ὄφεις μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ καταδαμασμοῦ καὶ τιθασσεύσεως τῶν ὑποχθονίων δυνάμεων ²⁾.

1) Evans. Palace of Minos I σ. 500. Nilsson. Minoan-Mycenaean Religion 2α ἐκδ. σ. 84. Matz. Goeterscheinung und Kuntbild im Minoischen Kreta mainz 1958.

2) Α. ΠΕΤΡΑΚΗ καθηγητοῦ, ἄρθρον σχετικόν, εἰς «Ἐλεύθερον Κόσμον» Ἀθηνῶν τῆς 16.4.68.

Ἡ θεὰ τῶν ὄψεων, τοῦ μουσείου Ἡρακλείου Κρήτης.

Ἀξιοσημείωτος ἐπίσης εἶναι ἡ διάστασις γνωμῶν τῶν δύο αὐτῶν κολοσσῶν τῆς ἀρχαιογνωσίας, τοῦ καθηγητοῦ Nilsson καὶ τοῦ ἀρχαιολόγου Evans ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῶν φιδιῶν τῆς θεᾶς αὐτῆς τῆς Μινωϊκῆς ἐποχῆς.

Τὸ ἐνιαῖον αὐτὸ τῆς λατρείας τοῦ οἰκοσίου φιδιοῦ ἀπὸ Κρήτης μέχρις Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ ἡ διατήρησις του διὰ μέσου τῶν αἰώνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, μᾶς προσφέρει ἄλλην μίαν ἀπόδειξιν τοῦ ἐνιαίου τῶν παραδόσεων τῶν κατοίκων τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

Π Ρ Ο Λ Η Ψ Ι Σ : Ὅταν εὗρεθῆ εἰς τὴν αὐλὴν σπιτιοῦ δέρμα φιδιοῦ, θεωρεῖται ὡς καλὸς οἰωνὸς (γούρι).

Τὸ φίδι

«Ὁ ἀγαθὸς δαίμων τῆς κατοικίας»

Εἰς τὰς Σέρρας ὡς καὶ εἰς ὅλα τὰ χωριὰ τῆς περιφερείας μέχρι καὶ τοῦ Παγγαίου, ὑπάρχει παράδοσις καὶ ἔθιμον νὰ σέβωνται, νὰ μὴ κυνηγοῦν καὶ νὰ μὴ σκοτώνουν τὸν «λαφιάτη» (τὸ φίδι) ποὺ θὰ ἐμφανισθῆ εἰς τὸν τοῖχον, εἰς τὴν ἀποθήκην ἢ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σπιτιοῦ, διότι θεωρεῖται τοῦτο ὡς «προστάτης τῆς κατοικίας».

Εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ ὅτι ἡ παράδοσις αὐτὴ εἶναι γνησία ἀρχαία Ἑλληνική, μεταδοθεῖσα δὲ μέσῳ σειρᾶς γενεῶν διετηρήθη μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ὡς ἀκριβῶς τὴν περιγράφει εἰς τὸ βιβλίον του¹⁾ περὶ «Λαϊκῆς θρη-

1) MARTIN NILSSON

«Ὁ ΑΓΑΘΟΣ ΔΑΙΜΩΝ»

Διὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἡ βαθεῖα ρίζα τοῦ ἐθίμου ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων μέχρι τῆς ἐποχῆς μας, παραθέτομεν ἀπόσπασμα εἰς μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ κειμένου τοῦ ἔργου τοῦ καθηγητοῦ M. Nilsson.

«... πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τὸν ἀγαθὸν δαίμονα, τὸ καλὸν πνεῦμα, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εὕρισκομεν εἰς ἐπιγραφὴν ἐπὶ ἐνὸς οἰκιακοῦ βωμοῦ εἰς τὴν Θήραν.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ καθημερινοῦ γεύματος ἔχυναν ὀλίγας σταγόνας οἴνου καθαροῦ εἰς τὸ ἔδαφος ὡς σπονδὴν πρὸς τὸν Ἀγαθὸν Δαίμονα, ὁ ὁποῖος παρίστατο ὑπὸ μορφήν φιδιοῦ. Ἔτσι ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ὁ Ζεὺς ὁ ἴδιος ὑπὸ τὸ σχῆμα τοῦ φιδιοῦ.

Ἀλλὰ τὸ ἔθιμον μᾶλλον ἀραιόν, ἐπεκράτησε διότι ὁ Ζεὺς ἦτο ὁ ὑπερασπιστὴς τοῦ οἴκου, ὅπως τὸ φίδι ἦτο τὸ πνεῦμα τοῦ ἴδιου, ὡς φύλαξ ὑπὸ συγκεκριμένην μορφήν.

Ἐνα σπῖτι ἤμπορεῖ νὰ στεγάζῃ πολλὰ φίδια καὶ ἔτσι κάποτε τὰ πνεύ-

σκείας εις τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ὁ καθηγητὴς τῆς λαογραφίας Martin Nilsson τοῦ Πανεπιστημίου Leugen.

ματα τὰ ὀνόμαζον «τὰ παιδιὰ τοῦ Διὸς» οἱ Διός-Κουροι.

Ἡ λατρεία τοῦ φιδιοῦ τοῦ σπιτιοῦ μᾶς μαρτυρεῖ μίαν ἐντυπωσιακὴν ἀναλογίαν μεταξὺ συγχρόνου λαογραφίας καὶ ἀρχαίας λαϊκῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας.

Βλέπομεν λοιπὸν πόσον ἡ σύγχρονος λαογραφία ἠμπορεῖ νὰ βοηθήσῃ εἰς μίαν ὀρθὴν κατανόησιν τῆς λαϊκῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας.

Τὸ ἐκπληκτικὸν εἶναι ὅτι ὁ Ζεὺς παρίσταται ὑπὸ μορφὴν φιδιοῦ.

Τὸ φίδι θεωρεῖται πάντοτε ὡς ἐνσαρκῶνον τὴν ψυχὴν τῶν νεκρῶν.

Εἰς μερικὸς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου εὐρίσκομεν τὸ φίδι ὡς φύλακα τῆς κατοικίας.

Σέβονται ἀκόμη κατὰ γενικὸν κανόμα τὸ φίδι τῆς κατοικίας εἰς τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον καὶ εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα.

Ὅταν ἐμφανίζεται τὸ χαιρετοῦν μὲ προσφώνησιν σεβασμοῦ: «Καλῶς ἦλθες, Κυρία τῆς κατοικίας», οἱ ὑπάκουοι ὑπηρέται σου, «φρουρὲ» ἢ «πνεῦμα φύλαξ τοῦ σπιτιοῦ μας».

Ἡ θεὰ τῶν ὄψεων ἡ μινωϊκὴ ἦτο μία θεὰ τῆς κατοικίας καὶ ὄχι ὅπως βεβαιώνει ὁ σὲρ Ἄρθουρ Ἔβανς ὅτι ἦτο Κυρία τοῦ Καταχθονίου Κόσμου, καὶ τῶν νεκρῶν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦτο μία θεὰ τῆς κατοικίας, τὸ «πνεῦμα - φύλαξ τῆς οἰκοδομῆς ἀνθρωπομορφωθεῖσα, ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ φιδιοῦ τῆς κατοικίας.

Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι τὸ ἱερὸ φίδι τῆς Ἀθηνᾶς ἔφυγεν ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν ἐκκενώσει τὴν πόλιν τῶν κατὰ τὴν προέλασιν τῶν Περσῶν.

Ἡ Ἀθηνᾶ ἦτο ἡ θεὰ τοῦ οἴκου τῶν Μυκηνῶν. Ἐλαβε τὸ φίδι ὡς κληρονομίαν ἀπὸ τὴν θεὰν τοῦ οἴκου τῶν Μυκηνῶν. (Martin Nilsson / La Religion Populaire dans la Grèce antique / Paris (Plon) 1954.

Τ Ο Π Α Ρ Α Μ Υ Θ Ι

Ἐκτὸς τοῦ παπποῦ καὶ τῆς γιαγιᾶς ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπῆρχον οἱ «παραμυθάδες» ποὺ ἐφρόντιζαν νὰ διηγοῦνται καὶ ἔναντι ἀμοιβῆς τὰ ὠραῖα των παραμῦθια.

Παραμυθάδες ἰδίως ἤκμασαν εἰς τὰς Ἰνδίας τὴν κατ' ἐξοχὴν αὐτὴν χώραν τῶν παραμυθιῶν, εἰς τὴν Κίναν, τὴν Περσίαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀραβικοὺς λαοὺς (παραμῦθια τῆς Χαλιμᾶς).

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην εὐρίσκομεν σπουδαίους παραμυθάδες εἰς τὰς Σκανδιναυικὰς χώρας, εἰς τὴν Δανίαν τὸν Ἰ. Χ. Ἄντερσεν μὲ τὰ παγκοσμίως διαδοθέντα παιδικὰ του παραμῦθια, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ρωσίαν.

Εἰς τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου τοὺς ἐπαγγελματίας παραμυθάδες, τοὺς ὑποδηματοποιούς, τοὺς ψαράδες, τοὺς ξενητεμένους θαλασσινοὺς, καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν τοὺς ράπτας καὶ τοὺς καπνάδες, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ καπνοῦ τόσον κατὰ τὸ «μπούρλιασμα» ὅσον καὶ κατὰ τὸ «παστάλιασμα» κατὰ τὰς μακρὰς νύκτας τοῦ μακεδονικοῦ χειμῶνος διηγοῦνται τὰ μακρὰ παραμῦθια των.

Τὸ παραμῦθι εἶναι μία φανταστικὴ διήγησις καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ παρελθόν, χωρὶς νὰ καθορίζεται χρόνος καὶ τόπος.

Ἡ διήγησις τοῦ παραμυθιοῦ εἶναι ὀλόκληρος τέχνη, τὴν τέχνην δὲ αὐτὴν ὡς τάλαντον τὴν κατέχουν ὠρισμένα ἄτομα συνήθως ἠλικιωμένα ποὺ κατορθώνουν μὲ θαυμαστὴν εὐφράδειαν καὶ μὲ χρῶμα νὰ ὀλοκληρώνουν διηγήσεις πρὸς τέρψιν καὶ εὐχαρίστησιν ὄχι μόνον τῶν μικρῶν παιδιῶν ἀλλὰ καὶ τῶν μεγάλων ἀκόμη.

Τὰς διηγήσεις αὐτὰς τὰς στολίζουν μὲ ἐντυπωσιακὰς περιπετείας καὶ φροντίζουν τὰς περισσοτέρας φορὰς νὰ δίδουν καλὸν τέλος πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀκροατῶν.

Εἰς τὸ λαϊκὸν παραμῦθι ἐνίοτε εὐρίσκομεν διδακτικὸν περιεχόμενον, τὸ ὁποῖον ἐπειδὴ ἐξάγεται ἀπὸ τὴν ὄλην ἀφήγησιν δίδει εἰς τὸν ἀκροατὴν πεῖραν ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἥρωος τοῦ παραμυθιοῦ.

Τὸ παραμῦθι εἶναι εὐχάριστον εἰς μικροὺς καὶ μεγάλους διότι παρέχει εἰς αὐτοὺς τὴν εὐχάριστον εὐκαιρίαν νὰ παρακολουθήσουν τὸν ἥρωά του καὶ νὰ ζήσουν μαζί του εἰς φανταστικὸν κόσμον χωρὶς περιορισμὸν εἰς ἀληθοφάνειαν.

Ἀλλὰ μὲ τὸ παραμῦθι δίδεται εὐκαιρία ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἔχοντας τὸ τάλαντον τῆς διηγήσεως νὰ τέρψουν καὶ νὰ σαγηνεύσουν τοὺς ἀκροατὰς των, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς λογοτέχνας, νὰ ἀναπτύξουν τὴν τέχνην των μὲ τὸν ἄριστον καὶ κατ' ὅλα συναισθηματικόν, συγκινητικὸν καὶ συναρπαστικὸν τρόπον τῆς γραπτῆς των διηγήσεως.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν σήμερον τὰ λαϊκὰ παραμύθια θεωροῦνται εὐρήματα ἀξίας, συλλέγονται μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν ἀπὸ τοὺς λαογράφους ὅλων τῶν λαῶν καὶ γίνονται ἀντικείμενον μακρᾶς ἐρεῦνης καὶ μελέτης ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιστημόνων.

Ἡ παιδαγωγικὴ σήμερον ἐγκρίνει τὰ παραμύθια διὰ τὰ παιδιά ἐνῶ ἄλλοτε τὰ κατέκρινε.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἠσχολήθησαν μὲ συλλογὴν παραμυθιῶν ὁ Στίλπων Κυριακίδης τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Γ. Μέγας καθηγητὴς Λαογραφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Παραθέτομεν Σερραϊκὸν παραμῦθι ἀνέκδοτον, μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν διάκρισιν ὅτι προσφέρει συμπέρασμα διδακτικὸν διὰ τοὺς ἐφήβους.

“ ΔΕΝ ΕΙΠΕ ΓΙΑ ΜΕΝΑ . . . ,”

Κουρασμένος ἀπὸ τὴν προσπάθεια, βουτηγμένος στὴν μελαγχολία, ἀναστενάζοντας ὁ Πέτρος ἐχάιδεψε τὸ μέτωπό του κι’ ἀπότομα πήδηξε ὄρθιος, σήκωσε τὰ χέρια ψηλὰ καὶ βροντοφώνησε :

— Εἶναι καιρὸς πιά : Νὰ σταματήσῃ αὐτὴ ἡ κατάστασι, ἀπὸ ἀποτυχία σὲ ἀποτυχία, ἀπὸ δοκιμασία σὲ δοκιμασία, ἡ ζωὴ μου πλημμύρισε ἀπὸ στενοχώριες δίχως καμμιά ἱκανοποίησι, κάθε μέρα καὶ καινούργιες ὑποχρεώσεις κι’ ἄλλα βάσανα πάνω στὰ παλιὰ βάσανα. Δὲν πάει ἄλλο, τ’ ἀποφάσισα. Αὔριο φεύγω, θὰ πάω στὴν ψηλὴ κορφὴ στὸ μεγάλο βουνό μας, θ’ ἀνεβῶ νὰ βρῶ τὸν Θεό, νὰ τοῦ ζητήσω τὴν εὐλογία του, νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μοῦ δώσῃ ὁδηγίες, τί πρέπει νὰ κάνω γιὰ νὰ πετύχω ἐπὶ τέλους καὶ ἄγω ὁ ἄμοιρος καὶ νὰ προκόψω σ’ αὐτὸν τὸν κόσμον.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ «ἄμοιρος» ὁ Πέτρος ξύπνησε νωρὶς ἀπὸ τὶς μαῦρες νύχτες, ρίχνει ἄφθονο κρῦο νερὸ στὸ ζαλισμένο κεφάλι του καὶ σὰν καθάρισε κάπως τὸ μυαλό του, κρεμᾷ στὸν ὄμο ἓνα σάκκο μὲ λίγο ψωμί κι’ ἔληξεν καὶ κρατῶντας ἓνα ραβδί στὸ χέρι ξεκινᾷ μὲ ἀτσαλένια θέλησι ν’ ἀνεβῆ στὴν κορφὴ τοῦ μεγάλου βουνοῦ νὰ βρῆ τὸν Θεό.

Πίσω του χάθηκε τὸ χωριό του, δὲν φαινότανε πιά. Θὰ εἶχε περπατήσει πολλὰς ὥρες καὶ μπροστά του τώρα φάνηκε καὶ σκοτεινίαζε τὸ πικρὸ δάσος μὲ τὰ ψηλά, τὰ φουντωτὰ πλατάνια, τὶς βελανιδιές καὶ τὰ ρουπάκια.

Δίχως νὰ λογαριάσῃ κανένα κίνδυνον, δίχως νὰ τρέμῃ ἀπὸ φόβον ἢ καρδιά του, ἐκεῖ πού περπατοῦσε μὲ βῆμα σταθερό, νὰ σου καὶ ξεπετιέται ἀπότομα ἓνας τεράστιος πειναλέος λύκος μὲ ὄρθια οὐρά, μ’ ἀστραφτερὰ μάτια, μὲ τεντωμένα αὐτιά καὶ μ’ ἀνοιχτὸ ἓνα στόμα γεμάτο γερὰ γυαλιστερὰ δόντια. Τὴ στιγμὴ πού ὁ λύκος ἦταν ἕτοιμος νὰ χυμῆξῃ ἀπάνω του, σηκώνει ὁ Πέτρος τὸ χέρι του καὶ μὲ δυνατὴ φωνὴ τοῦ λέει :

— Στάσου ! Δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ μὲ φᾶς. Εἶμαι ἕνας πολὺ τυραννισμένος, τάλαιπωρημένος κι' ἀπελπισμένος ἄνθρωπος καὶ τὸ κρέας μου ἀπὸ τὴν πίκρα θὰ εἶναι ἄνοστο. Ξεκίνησα νὰ πάω στὴ κορφὴ τοῦ βουνοῦ ν' ἀνταμώσω τὸν Θεό, νὰ τὸν ρωτήσω τί πρέπει νὰ κάνω γιὰ νὰ πετύχω στὴ ζωὴ μου καὶ νὰ προοδέψω.

— Μὰ ἀφοῦ εἶναι ἔτσι, λέει ὁ λύκος, θὰ σ' ἀφήσω νὰ πᾶς, ἀλλὰ θὰ μοῦ κάνης τὴ χάρι νὰ ρωτήσης καὶ γιὰ μένα τὸν Θεὸ «τί πρέπει νὰ κάνω γιὰ νὰ μὴν πέφτει καὶ μαδάει ἡ τρίχα μου τὸ καλοκαῖρι».

— Μάλιστα, λέει ὁ Πέτρος καὶ ἐλεύθερος πιά παίρνει τὸ μονοπάτι γιὰ τὴν κορφὴ.

Σὰν βγῆκε ἀπὸ τὸ δάσος καὶ ἄρχισε ν' ἀνηφορίζη τὸν ἔπιασε μιὰ τρομερὴ δίψα καὶ ζητοῦσε νὰ βρῆ δροσερὸ νερό. Σὲ μιὰ στροφῆ ἀντικρύζει τὸ βλέμμα του μιὰ βρύση, πού τὸ νερὸ της ἔτρεχε καὶ τὸν θόρυβό του τὸν ἄκουγε τώρα μέσα στὴ σιγαλιὰ τοῦ βουνοῦ. Διψασμένος ὅπως ἦταν σκύβει καὶ ἀπλώνει τὸ χέρι του νὰ πιῇ νερό. Σταμάτησε ὅμως καὶ γιὰ μιὰ στιγμή λέει :

— Βρύση νὰ σοῦ πετύχη : Μ' αὐτὸ τὸ θολὸ νερὸ οὔτε καὶ ζῶα νὰ ποτίσουν δὲν θὰ τὸ πιοῦν. Ἄ ! δὲν θὰ πιῶ, θὰ προτιμήσω νὰ μείνω διψασμένος... Καὶ πῶς θ' ἀρχίσω τὴ σκληρὴ ἀνηφοριὰ χωρὶς νερό ; Τώρα πού πάω ν' ἀνταμώσω στὴν κορφὴ τὸν Θεό, γιὰ ν' ἀκούσω τὴ συμβουλὴ του !

— Ἄ ! πῶς ; λέει ἡ βρύση, θὰ πᾶς στὸν Θεό ; Θὰ ἰδῆς τὸν Θεό ; Κάνε μου τότε κι' ἐμένα τὴ χάρι νὰ τὸν ρωτήσης, μιὰ πού πᾶς, γιὰ τὸν καῦμό μου. Τί πρέπει νὰ κάνω γιὰ νὰ ξεθολώσω καὶ νὰ καθαρίσω τὸ νερό μου ;

— Ναί, θὰ τὸ θυμηθῶ, λέει ὁ Πέτρος καὶ μὲ τὸ ὑγρὸ του χέρι δροσίζει τώρα λιγάκι τὰ διψασμένα χεῖλια του καὶ χωρὶς νὰ χάνη καιρὸ τραβάει συνέχεια τὴν ἀνηφοριὰ.

Τὸ βῆμα του κρατοῦσε μὲ ρυθμὸ καλὸ, ὅλο καὶ προχωροῦσε στὴν ἀνηφοριὰ, ὅλο κι' ἀνέβαινε πιδὸ ψηλά, κι' ἐκεῖ πού ἔστριβε τὸ μονοπάτι βλέπει μιὰ μηλιά.

— Ἄχ, λέει, νὰ βρῶ κανένα μῆλο νὰ βρέξω τὴ γλῶσσα μου πού τὴν νοιώθω στεγνὴ ἀπὸ τὴ δίψα...

Κι' ἐκεῖ πού ἔψαχνε νὰ βρῆ ἀνάμεσα στὰ φύλλα κανένα μῆλο, τίποτε ! τίποτε !...

— Ἄχ ! μηλιά πού τὴν πέτυχα, μονολογεῖ, δὲν ἔχει γιὰ δεῖγμα οὔτε ἕνα μῆλο καὶ τώρα μάλιστα πού θ' ἄθελα νὰ στυλωθῶ καὶ νάχω κάποια δύναμι γιὰ τὴν ἀνηφοριὰ, νά ! λίγες στροφὲς ἀπομένουν καὶ θ' ἀντικρύσω στὴν κορφὴ τὸν Θεό, γιὰ ν' ἀκούσω τί θὰ μοῦ πῆ, τί πρέπει νὰ κάνω καὶ πῶς θὰ βγῶ ἀπ' αὐτὴ τὴ μεγάλη στενοχώρια μου.

— Πῶς εἶπες ; λέει ἡ μηλιά, ἂν ἄκουσα καλά, πᾶς στὸν Θεὸ νὰ τοῦ μιλήσης ; Σὲ παρακαλῶ μιὰ πού πᾶς, ρώτησέ τον καὶ γιὰ μένα τί πρέπει νὰ

κάνω γιὰ νὰ καρπίσω ; Χρόνια τώρα καὶ δὲν καταφέρνω νὰ δέσω καὶ νὰ ὠριμάσω οὔτε ἓνα μῆλο !

— Αἶ, ἀφοῦ εἶναι ἔτσι, ἔννοια σου θὰ τὸν ρωτήσω, λέει ὁ Πέτρος καὶ μὲ λίγες ἀκόμα προσπάθειες τραβᾷ συνέχεια τὸ μονοπάτι γιὰ νὰ φτάση στὴν κορφή.

Ἐκτὸ δὲ καὶ πέρα σταματοῦσε τὸ μονοπάτι καὶ ὁ Πέτρος μὲ νέα προσπάθεια πατώντας ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα γάντιζωνε στὸν ὄρθιο βράχο ἰδρωκοπημένος μὲ σκοπὸ καὶ μὲ θῆλῃσι νὰ φτάση στὴν κορφή. Λίγα μέτρα ἔμεναν ἀκόμα, καὶ τότε γιὰ μιὰ στιγμή ἓνα ἀπότομο πολὺ δυνατὸ φῶς ἔλαμψε μπροστά του ! Ὁ Πέτρος φοβισμένος γονάτισε ἐκεῖ πὸν βρισκόταν καὶ δὲν τολμοῦσε νὰ ἰδῆ κατὰ πρόσωπο τὸν Θεό. Ἄκουσε τότε μιὰ ἀπαλὴ φωνὴ νὰ τοῦ λῆη :

— Τί σοῦ συμβαίνει, Πέτρο, καὶ εἶσαι σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι, στενωχωρημένος, θλιμμένος, ἀπελπισμένος καὶ ἀποθαρρημένος ;

— Θεοῦλη μου, λέει ὁ Πέτρος, μ' ὅλη μου τὴν προσπάθεια ὡς τὰ σήμερα, δὲν ἐπρόκοψα, δὲν κατάφερα τίποτα στὴ ζωὴ μου. Τί πρέπει νὰ κάνω ; Ζητῶ τὴν πολύτιμη συμβουλὴ σου !

— Ἄκουσε Πέτρο, τώρα ἤσυχα ἤσυχα θὰ γυρίσης πίσω καὶ τὴν πρώτη εὐκαιρία πὸν θὰ βρῆς θὰ τὴν κάνης δική σου καὶ μὲ τὰ ἴδια σου τὰ χέρια θὰ ἐργαστῆς καὶ θὰ προκόψης.

— Σ' εὐχαριστῶ Θεοῦλη μου, ἀλλὰ προτοῦ φύγω θὰ σοῦ ζητήσω μερικὲς συμβουλὲς γιὰ κάποιους φίλους μου. Ἐδῶ πάρα κάτω στὴν πλαγιὰ εἶναι μιὰ μηλιά, ἓνα γερὸ δέντρο πὸν δὲν καρπίζει καὶ τὸ ἔχει καῦμό ! Τί πρέπει νὰ κάνη γιὰ νὰ καρπίση ;

— Σὲ βάθος, ἓνα μέτρο κάτω στὴ ρίζα της εἶναι θαμμένος, μέσα σὲ ἓνα σιδερένιο μεγάλο δοχεῖο, ἓνας θησαυρός. Νὰ βάλῃ νὰ σκάψουν καὶ νὰ τὸν πάρουν ἀπ' ἐκεῖ καὶ εὐθὺς θὰ καρπίση.

— Σ' εὐχαριστῶ Θεοῦλη μου, θὰ τῆς τὸ πῶ. Καὶ πάρα κάτω εἶναι μιὰ βρύση πὸν τὸ νερὸ της κυλάει πάντα θολό. Τί πρέπει νὰ κάνη γιὰ νὰ καθάριση τὸ νερὸ της ;

— Πίσω ἀπὸ τὴ βρύση, ἐκεῖ πὸν περνᾷ τὸ νερὸ μὲ βία ἀπὸ μιὰ λακούβα, θολώνει γιὰτὶ στριφογυρίζει ἓνα μεγάλο διαμάντι πὸν εἶναι ριγμένο ἐκεῖ μέσα. Νὰ βάλῃ νὰ πάρουν τὸ μεγάλο διαμάντι ἀπὸ κεῖ καὶ ἀμέσως θὰ καθάριση τὸ νερὸ της.

— Κι' ὁ λύκος, Θεοῦλη μου, πὸν ἀντάμωσα στὸ δάσος μοῦ ἔλεγε πὼς κάθε καλοκαῖρι μαδάει ἢ γούνα του καὶ πέφτει ἢ τρίχα του καὶ ρωτᾷει τί πρέπει νὰ κάνη γιὰ νὰ τὸ γιαιτρέψῃ ;

— Τὸ φάρμακό του εἶναι πολὺ δύσκολο ! τί νὰ σοῦ πῶ, πρέπει νὰ φάῃ ἀνθρωπινὸ κρέας !

— Σ' εὐχαριστῶ, Θεούλη μου, σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὶς πολὺτιμες συμβουλές σου καὶ γιὰ μένα καὶ γιὰ τοὺς φίλους μου

Ἐκουσε τότε ὁ Πέτρος ἕναν ἑλαφρὸ κρότο, χάθηκε τὸ φῶς καὶ γονατιστὸς καὶ σκυμμένος ὅπως ἦταν, ἔνοιωσε πὼς ἔμεινε μόνος.

Σιγά, σιγά πῆρε τὸν κατήφορο καὶ μόλις τὸν εἶδε ἡ μηλιά νὰ πλησιάζη τὸν ρωτᾷ :

— Μήπως μὲ θυμήθηκες ἐκεῖ πὸν πῆγες ;

— Ναί, γιὰ νὰ καρπίσης μοῦ εἶπεν ὁ Θεός, νὰ βάλῃς νὰ βγάλουν ἀπὸ τὴ ρίζα σου πὸν εἶναι βαθεῖα θαμμένος ἕνας θησαυρὸς καὶ τότε θὰ ἀνασάνῃς καὶ θὰ καρπίσης.

— Ἐλα, τὶ στέκεσαι, σκάψε καὶ βγάλε τὸν θησαυρὸ ἀπ' ἐκεῖ !

— Ναί, ἀλλὰ δὲν εἶπε γιὰ μένα ! λέει ὁ Πέτρος καὶ συνεχίζει βιαστικὸς τὸ κατηφορικὸ μονοπάτι.

Ὅταν ἔφθασε στὴ βρύση, τὸ νερὸ τῆς ἑξακολουθοῦσε νὰ τρέχη θολὸ κα' ἡ βρύση μόλις τὸν εἶδε ρωτᾷ ;

— Μὲ θυμήθηκες ἐκεῖ πὸν πῆγες ;

— Ναί, λέει ὁ Πέτρος, ὁ Θεούλης μοῦ εἶπε πὼς στὸ πίσω μέρος ἐκεῖ πὸν ἔρχεται μὲ ὄρμη τὸ νερὸ σου, κατεβαίνει καὶ χτυπᾷ στὴ λακκούβα. Μέσα ἐκεῖ εἶναι ἕνα μεγάλο διαμάντι καὶ μὲ τὶς στροφές πὸν παίρνει θολώνει τὸ νερὸ. Βάλε νὰ πάρουν ἀπ' ἐκεῖ τὸ διαμάντι καὶ νὰ καθαρῖση τὸ νερὸ σου.

— Ἐλα, τὶ στέκεσαι, βγάλε ἀπὸ κεῖ τὸ διαμάντι γιὰ νὰ ξεθολώσω !

— Ναί, ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν εἶπε γιὰ μένα !

Καὶ συνέχισε τὸν κατήφορο γιὰ νὰ γυρίσῃ πίσω. Ἐκεῖ πὸν πέραγε τὸ σκοτεινὸ δάσος παρουσιάζεται ὁ λύκος καὶ τὸν ρωτᾷ :

— Μὲ θυμήθηκες ἐκεῖ πὸν πῆγες ;

— Ναί, λέει ὁ Πέτρος, γιὰ νὰ μὴν πέφτει τὸ καλοκαῖρι ἡ τρίχα σου, μοῦ εἶπε πὼς πρέπει νὰ φᾶς ἀνθρωπινὸ κρέας !

Ἀλλὰ δὲν πρόφθασε νὰ τελειώσῃ τὴν συμβουλὴ πὸν ἔφερε γιὰ τὸν λύκο, χυμᾷ ὁ λύκος ἀπάνω του, τὸν δαγκώνει, τὸν σκίζει, τὸν κομματιάζει καὶ τὸν τρώει.

Σ Υ Μ Π Ε Ρ Α Σ Μ Α :

Στὴ ζωὴ μας ὁ Θεὸς μᾶς δίνει μία ἢ δύο σπάνιες εὐκαιρίες πὸν ἂν τὶς ξεχωρίσουμε καὶ τὶς ἀντιληφθοῦμε πὼς εἶναι γιὰ μᾶς, θὰ προδεύσουμε σταθερά. Ἐὰν νομίσουμε, ὅτι δὲν εἶναι γιὰ μᾶς καὶ τὶς ἀφήσουμε, θὰ χάσουμε γιὰ πάντα τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπιτύχουμε. Στὴν περίπτωσι τοῦ λύκου, ἔφ' ὅσον μᾶς ἔδωσε μυαλὸ ὁ Θεὸς πρέπει ν' ἀποφεύγουμε νὰ λέμε στοὺς ἄλλους πράγματα πὸν ἂν τὰ μάθουν θὰ μᾶς καταστρέψουν.

Φιλαρμονική «ΟΡΦΕΩΣ» Σερρών υπό τὸν ἀρχιμουσικὸν Γιαννίκον 1907

Τὸ Παρθεναγωγεῖον «Γρηγορίας» Σερρῶν
(Κατεστράφη κατὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ 1913)
(*Ἐστάλησαν ὑπὸ τῆς Κας Φιλομένης Πέρβου)